

Модель формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності в учнів професійних ліцеїв технічного профілю

Я.С. Сенченко*

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

*Corresponding author. E-mail: po4ta.ua91@mail.ru

Paper received 02.11.15; Accepted for publication 14.11.15.

Анотація. У статті описано модель навчання учнів професійних ліцеїв технічного профілю професійно орієнтованого англомовного читання та шляхи реалізації моделі на заняттях з навчальної дисципліни “Іноземна мова” за такими параметрами: тематичні розділи, кількість годин, етапи навчання, вправи. Представлено розподіл занять у межах відповідних тем. Розглянуто види контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів професійних ліцеїв технічного профілю в процесі формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності.

Ключові слова: модель навчання, англомовна читацька компетентність, професійно орієнтоване англомовне читання, професійний ліцей технічного профілю

Вступ. Професійно орієнтоване англомовне читання є невід’ємним елементом підготовки учнів професійних ліцеїв технічного профілю в процесі навчання англійської мови. Однією з умов ефективного оволодіння професійно орієнтованим англомовним читанням учнями професійних ліцеїв технічного профілю є створення моделі формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності (далі ПОАЧК).

Короткий огляд публікацій за темою. Моделі навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою розробляються в руслі різних методичних напрямків. Зокрема, розроблено модель комплексної індивідуалізації навчання професійно орієнтованого читання англійською мовою студентів технікумів та коледжів економічного профілю (Т.І. Труханова [11], 2001), моделі навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою студентів вищих навчальних закладів філологічного (Т.О. Пахомова [9], 2015) і нефілологічного (Г.В. Барабанова [1], 2004; О.С. Малюга [5], 2007) профілю, моделі навчання професійно спрямованого читання з використанням комп’ютерних матеріалів та Інтернет-ресурсів (С.В. Радецька [10], 2005; І.В. Корейба [8], 2011; Ю.В. Британ [2], 2014). Незважаючи на наявність досліджень, присвячених процесу формування компетентності в іншомовному читанні, проблема розробки моделі формування ПОАЧК в учнів професійних ліцеїв технічного профілю залишається невирішеною.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування моделі навчального процесу, яка відображає специфіку формування ПОАЧК в учнів професійних ліцеїв технічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під моделлю ми, слідом за О.Б. Тарнопольським та Н.П. Волковою, розуміємо “схематизоване подолання усіх педагогічних заходів, що забезпечують ефективність і результативність цього процесу” [3, с. 10]. Мета розробки зазначеної моделі полягає у визначенні логічної послідовності навчальних дій викладача і учнів професійних ліцеїв технічного профілю з опорою на запропоновану нами підсистему вправ для формування ПОАЧК. Звідси, модель навчального процесу залежить від низки чинників, таких як: мета і принципи навчання, тип навчального закладу, об’єкт навчання, суб’єкти навчання, засоби навчання, кількість годин, яка відводиться на вивчення англійської мови.

Модель навчального процесу для формування ПОАЧК створюється на основі наступних методичних принципів: 1) принцип поетапності навчання (сприяє поетапному оволодінню учнями професійних ліцеїв технічного профілю професійно орієнтованим англомовним читанням); 2) циклічності (передбачає, що навчальна мовленнєва діяльність проходить за тематично організованими розділами та здійснюється протягом визначеної кількості годин); 3) системності (реалізується з допомогою розробленої системи вправ, яка спрямована на оволодіння вміннями, знаннями і навичками професійно орієнтованого англомовного читання); 4) професійної спрямованості навчання (сприяє оволодінню учнями професійних ліцеїв технічного профілю професійно орієнтованим англомовним читанням за обраною професією, формуванню професійної компетентності учнів, розвитку та вдосконаленню їх фахових здібностей).

Проаналізувавши Програму навчальної дисципліни “Іноземна мова” і Робочі навчальні програми професійно-технічних навчальних закладів, де проводиться підготовка учнів професійних ліцеїв технічного профілю, приходимо до висновку, що з врахуванням тематичного наповнення навчальної дисципліни, найбільш доцільно розпочати впровадження запропонованої нами методики на першому курсі в першому семестрі із подальшим впровадженням в другому семестрі.

Суб’єктами навчання виступають учні 1-го курсу професії 7212 “Електрогазозварник. Електрозварник на автоматичних та напівавтоматичних машинах” в професійних ліцеях технічного профілю. Об’єктом навчання визначаємо професійно орієнтовані тексти. До засобів навчання, що забезпечують реалізацію запропонованої моделі, ми відносимо створену нами підсистему вправ для формування ПОАЧК і відібрані навчальні тексти. Представимо в таблиці 1 модель формування ПОАЧК в учнів професійних ліцеїв технічного профілю.

Визначаючи обсяг часу, необхідний для функціонування запропонованої моделі, ми виходили з реальних часових рамок, які зазначені в навчальному плані Запорізького професійного промислового ліцею, на базі якого заплановане проведення експериментального навчання. Наведені далі розрахунки узгоджуються з Навчальною і Робочою програмами навчальної дисципліни “Іноземна мова”.

Таблиця 1. Модель формування ПОАЧК в учнів професійних ліцеїв технічного профілю

Семестр	Тематичні розділи		Кількість годин на тему	Кількість годин, на яких проводиться формування ПОАЧК			Етапи роботи з текстом	Вправи
	№	Назва		загальна	аудиторних	поза-аудиторних		
1-й семестр (36 год.)	1	Тестування, я, моя сім'я, друзі	12	4	2	2	Дотекстовий	а) рецептивні комунікативні; б) рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні; в) рецептивно-продуктивні комунікативні.
	2	Дозвілля і спорт	6	2	1	1		
	3	Культура харчування	6	2	1	1		
	4	Природа і погода	6	2	1	1	Текстовий	а) рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні; б) рецептивні комунікативні.
	5	Живопис	6	2	1	1		
2-й семестр (42 год.)	6	Наука і технічний прогрес	6	2	1	1	Післятекстовий	а) рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні; б) продуктивні комунікативні.
	7	Шкільне життя	6	2	1	1		
	8	Робота і професія, тестування	30	10	5	5		
			78	26	13	13		

Обліковою одиницею навчального часу учнів професійних ліцеїв технічного профілю, передбаченою для виконання навчальних програм професійно-технічної освіти є академічна година тривалістю 45 хвилин. Термін навчання у професійних ліцеях технічного профілю визначається робочими і навчальними планами і програмами, які розробляються спільно з підприємствами-замовниками на основі типових навчальних планів і програм, а також вимог Державного стандарту професійно-технічної освіти від 17.08.2002 № 1135. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 17.08.2015 № 1/9-394 загальна кількість годин навчальної дисципліни "Іноземна мова" у професійних ліцеях технічного профілю становить 245 академічних годин [7, с. 3]. Обсяг навчального матеріалу розподіляється на три навчальні роки.

Навчальне навантаження впродовж навчального року визначається з урахуванням організації професійно-технічного навчання груп і складає 78 академічних годин. Удосконалення навичок і розвиток вмінь професійно орієнтованого англomовного читання учнями професійних ліцеїв технічного профілю фахових тестів ми передбачаємо в результаті опрацювання ліцеїстами наступних тематичних розділів: "Я, моя сім'я, друзі", "Дозвілля і спорт", "Культура харчування", "Природа і погода", "Живопис", "Наука і технічний прогрес", "Шкільне життя", "Робота і професія".

До видів позааудиторної роботи ми віднесли виконання домашньої роботи. Співвідношення аудиторних і позааудиторних занять становить 1:1, де пріоритет в позааудиторній роботі надається професійно орієнтованому англomовному читанню.

Враховуючи необхідність розподілу часу на навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, ми вважаємо за доцільне виділити на формування ПОАЧК приблизно 1/4 від загальної кількості часу на занятті. Робота з текстом включає три основні етапи: 1) дотекстовий; 2) тестовий; 3) післятекстовий. На дотекстовий етап виділяється приблизно 25% від всього часу, оскільки відбувається ознайомлення з смисловими труднощами тексту, введення в проблему автентичних фахових текстів. На текстовий етап відводиться 50%

часу, оскільки на цьому етапі відбувається розвиток умінь різних видів читання автентичних фахових текстів. На післятекстовому етапі (25% від всього часу) проводиться контроль розуміння автентичних фахових текстів під час обговорення змісту прочитаних текстів або виконання вправ.

На кожному етапі роботи з текстом виконуються різні типи вправ, які відповідають цілям кожного етапу. Перейдемо до характеристики кожного етапу. На дотекстовому етапі основними цілями виступають: підготовка до читання професійно орієнтованих текстів; активізація фонових знань; зняття мовних і мовленнєвих труднощів; створення необхідного рівня мотивації учнів; стимулювання діяльності мислення учнів, активізація їх уваги, інтересу до читання тексту. На цьому етапі головним чином використовуються такі вправи: рецептивні комунікативні (читання з метою отримання або знаходження інформації, підкреслення в тексті певних фактів), рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні (відповіді на запитання), рецептивно-продуктивні комунікативні (обговорення, аргументація своєї точки зору). Виконання вправ на дотекстовому етапі передбачає застосування таких методів і прийомів: робота в парах, робота в малих групах, прийоми роботи з використанням запитань-відповідей, "кластер" ("асоціограма"), дискусія-обговорення, диспут, "мозковий штурм" та ін.

На текстовому етапі відбувається власне читання професійно орієнтованих текстів. Завданнями цього етапу є: розвиток і вдосконалення умінь професійно орієнтованого пошукового, ознайомлюваного і вивчаючого видів читання; осмислення тексту і його структури; контроль рівня сформованості мовленнєвих навичок професійно орієнтованого читання; активізація уваги і пам'яті; одержання професійно значущої інформації; формування певного ставлення щодо тексту. Для текстового етапу пропонується виконання вправ двох видів: передтекстові (рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи), які спрямовані на розвиток умінь прогнозувати на рівні слова (мовна здогадка) та на рівні тексту (антиципація) і текстові вправи (рецептивні комунікативні), які спрямовані на

отримання інформації з тексту. Тут викладач використовує такі методи і прийоми: створення проблемної ситуації, висування проблемних питань, бесіда та ін.

Післятекстовий етап передбачає контроль розвитку умінь різних видів професійно орієнтованого читання, обговорення змісту прочитаного і розвиток творчої активності щодо інтерпретації тексту. На цьому етапі використовуються рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні і продуктивні комунікативні вправи. На післятекстовому етапі слід використовувати наступні методи і прийоми: парна робота, проектна робота, незакінчене речення, перекази з власним продовженням, вирішення проблем, “дерево рішень”, “мікрофон”, діалогізація, інтерв'ю, рольова гра та ін. Кількість та обсяг вправ на дотекстовому, текстовому і післятекстовому етапах можуть бути змінені відповідно до умов навчання учнів професійних ліцеїв технічного профілю.

Розглянемо види контролю навчальних досягнень учнів професійних ліцеїв технічного профілю в процесі формування ПОАЧК. Система контролю реалізується в таких його видах: попередній, поточний, тематичний, семестровий і річний контроль. Об'єктами контролю є вміння зрозуміти основну інформацію в тексті, ідею автора (для ознайомлювального читання); вміння знайти необхідну інформацію, визначити тему тексту (для переглядового читання); вміння повно і точно зрозуміти як основну, так і другорядну інформацію, вміння інтерпретувати думки, висновки і ставлення автора тексту до викладених подій (для вивчаючого читання) [6, с. 388].

Враховуючи те, що для нашого дослідження інтерес становлять учні першого курсу професійних ліцеїв технічного профілю, то перед початком вивчення тематичних розділів на перших заняттях проводиться попередній контроль для встановлення початкового рівня

володіння учнями професійних ліцеїв технічного профілю ПОАЧК. У ході вивчення конкретного тематичного розділу здійснюється поточний контроль для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння; після роботи над кожним тематичним розділом – тематичний контроль; і один раз наприкінці семестру за чотирма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) – семестровий контроль. Оцінка за семестр виставляється на основі тематичних оцінок та семестрового оцінювання [4, с. 89]. В кінці навчального року проводиться річний контроль. Оцінювання навчальних досягнень учнів професійних ліцеїв технічного профілю здійснюється за 12-бальною шкалою [4, с. 88]. Основними видами оцінювання є поточне, тематичне, семестрове і річне.

Висновки. Отже, нами було описано модель навчального процесу для формування ПОАЧК, яка реалізується на принципах поетапності навчання, циклічності, системності, професійної спрямованості навчання. Модель розрахована на 1 семестр 1 року навчання учнів професійних ліцеїв технічного профілю з подальшим впровадженням в 2 семестрі та включає 8 тематичних розділів. В рамках кожного тематичного розділу проходить робота за трьома етапами: дотекстовий, текстовий і післятекстовий. Було представлено розподіл годин та тем для формування ПОАЧК, типи вправ, які відповідають цілям кожного етапу роботи з текстом, а також види контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів професійних ліцеїв технічного профілю в процесі формування ПОАЧК.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у експериментальній перевірці ефективності розробленої моделі та створення методичних рекомендацій для викладачів англійської мови професійно-технічних навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанова Г.В. Когнітивно-комунікативна модель навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою в немовному вузі / Г.В. Барабанова // Іноземні мови. – 2004. – №1. – С. 29-31.
2. Британ Ю.В. Формування професійно орієнтованої читальної компетенції в майбутніх викладачів англійської мови засобами Інтернет-технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю.В. Британ. – К., 2014. – 302 с.
3. Волкова Н.П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах : монографія / Н.П. Волкова, О.Б. Тарнопольський; ред. : О.Б. Тарнопольський; Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля. – Дніпропетровськ, 2013. – 226 с.
4. Іноземні мови. 1 – 11 класи : методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2015 / 2016 навчальному році з коментарем провідних фахівців. – Харків : Видавництво “Ранок”, 2015. – 96 с.
5. Малюга О.С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англомовних текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей : дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / О.С. Малюга. – К., 2007. – 516 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
7. Міністерство освіти і науки України “Про навчальні плани і програми професійно-технічних навчальних закладів у 2015/ 2016 навчальному році” від 17.08.2015 № 1/9-394 // Профтехосвіта. – 2015. – № 8. – С. 2-3.
8. Корейба І.В. Методика навчання професійного читання майбутніх учителів німецької мови з використанням Інтернет-ресурсів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / І. В. Корейба. – К., 2011. – 286 с.
9. Пахомова Т.А. Изучение художественных текстов в системе профессиональной иноязычной подготовки студентов-филологов на продвинутом этапе / Т.А. Пахомова // Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology, 2015. – III (31), Is. 61. – С. 47 – 49.
10. Радецька С.В. Методика навчання майбутніх економістів професійно спрямованого читання англійською мовою з використанням комп'ютера : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / С.В. Радецька. – К., 2005. – 260 с.
11. Труханова Т.І. Індивідуалізація навчання професійно орієнтованого читання англійською мовою студентів технікумів та коледжів економічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Т.І. Труханова. – К., 2001. – 19 с.

REFERENCES

1. Barabanova, H.V. Cognitive and communicative model of teaching professionally oriented reading in foreign language at nonlinguistic institution of higher education / H.V. Barabanova // Foreign languages. – 2004. – №1. – P. 29 – 31.
2. Brytan, Yu.V. The formation of professionally oriented competence in reading of future English teachers by means of Internet-technologies : dis. cand. ped. sc.: 13.00.02 / Yu.V. Brytan. – K., 2014. – 302 p.
3. Volkova, N.P. The modeling of professional activity at teaching educational disciplines at the institution of higher education / N.P. Volkova, O.B. Tarnopol's'kyj; ed. : O.B. Tarnopol's'kyj; Dnipropetr. university after A. Nobel` s name. – Dnipropetrovs'k, 2013. – 226 p.
4. Foreign languages. 1–11 forms : the methodical recommendations concerning the organization of teaching and educational process in 2015 / 2016 academic year with the comments of leading experts. – Kharkiv : Publishing house “Ranok”, 2015. – 96 p.
5. Malyuga, O.S. Teaching future masters in agriculture to read profession oriented scientific texts in English : dis. cand. ped. sc.: 13.00.02 / O.S. Malyuga. – K., 2007. – 516 p.
6. Methodics of teaching of foreign languages and cultures : theory and practice : textbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities / Bihych O.B., Borysko N.F., Borets'ka H.E. ta in./ edited by S.Yu. Nikolayeva. – K. : Lenvit, 2013. – 590 p.
7. Ministry of Education and Science of Ukraine “About curriculum and programs of vocational school in 2015/ 2016 academic year” from 17.08.2015 № 1/9-394 // Proftecheducation.– 2015. – № 8. – P. 2–3.
8. Koreyba, I.V. Methodology of teaching professional reading skills to future teachers of German by means of Web resources : dis. cand. ped. sc.: 13.00.02 / I.V. Koreyba. – K., 2011. – 286 p.
9. Pakhomova, T.A. Analysis of fictional texts in the system of professional foreign-language competence development of students-philologists on the advanced level / T.A. Pakhomova // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2015. – № 61. – P. 47 – 49.
10. Radetska, S.V. Computer aided Methods of Teaching Future Economists to read Professional Literature : dis. ... cand. ped. sc. : 13.00.02 / S.V. Radetska. – K., 2005. – 260 p.
11. Trukhanova, T.I. Individualization while teaching profession-related reading in English to students of technical schools and colleges : abstract dis. ... cand. ped. sc. : 13.00.02 / T.I. Trukhanova. – K., 2001. – 19 p.

A model of the formation of professionally oriented English language competence in reading of pupils of technical professional lyceums

Ya. S. Senchenko

Abstract. The article describes a model of teaching of pupils of technical professional lyceums professionally oriented English language competence in reading and ways to implement such a model in the teaching process “Foreign language” according to the following parameters: thematic units, number of hours, stages of training, exercises. The distribution of lessons within the corresponding themes are represented. Types of control and evaluation achievements of pupils of technical professional lyceums in the process of formation of professionally oriented English language competence in reading are considered.

Keywords: *teaching model, English language competence in reading, professionally oriented English language reading, technical professional lyceum*